

NOVÉ LOKALITY AURIGNACIENU V OBLASTI ZDOUNECKÉ BRÁZDY NA KROMĚŘÍŽSKU

NEUE FUNDSTELLEN DES AURIGNACIEN IN DER ZDOUNKY-FURCHE
(Bz. KROMĚŘÍŽ)

MARTIN OLIVA
MZM - Anthropos

ABSTRACT:

Rich findspots of patinated artefacts to the west from Morava River in the region of Kroměříž make from this territory a classical terrain for the discovery of chipped industries and settlement strategies of the Aurignacian. Under raw materials erratic flints prevail (min. 90 km to the North). For the Aurignacian culture with the predomination of carinated scrapers, small carinated cores are sometimes typical, the distinction of the both being a totally secondary and scholastic question. Not only the function but a standardized form could have been the desired result. The majority of carinated scrapers are made on short, thick flakes and their virtuosoic production is in clear opposition to their supposed function. Most authors classify them thus as cores for the production of (micro-)bladelets. I think that to a prehistoric flint knapper, presenting his ability in the circle of similarly proficient colleagues, it was all the same whether he produces an inefficient carinated scraper or a small lamellar core and the obtained bladelets were important only in the case when it was necessary to produce a composite weapon.

KEY WORDS: Aurignacian, Moravia, geography of settlement, northern flint, cherts of Troubky-Zdislavice type, carinated scrapers, lamellar cores.

I. HISTORIE ZÁJMU O PALEOLITICKÉ OSÍDLENÍ REGIONU

Bohatá naleziště patinovaných artefaktů na západ od řeky Moravy na Kroměřížsku činí z tohoto regionu klasický terén pro poznání štípaných industrií a sídelní strategie aurignacienu. Téměř všechny soubory totiž reprezentují velmi typický aurignacien, s jakým se jinde ve středovýchodní Evropě setkáme jen v dolnorakouském Podunají a v Pověslí na Krakovsku, nikde ovšem v takovém množství. S výjimkou jediné stanice jsou všechny tyto východomoravské lokality jen povrchové.

Prvé z nich byly známé už před první světovou válkou, protože okolo roku 1910 objevil farář Ludvík Ledvína (FIŠER 1979, 11) stanici u Věžek. Je pravděpodobné, že mezi „četnými nožíky, škrabadly, rydly a pod.“ které z neolitického sídliště v týchž místech uvádí A. GOTTWALD (1909, 10) se vyskytovaly i artefakty paleolitického stáří. I. L. ČERVINKA (1927, 64) udává, že již roku 1909 měl sebrat první artefakty na klasické stanici Kostelíky u Nové Dědiny, což po něm mnohokrát opakoval Josef Skutil. Od počátku 20. let minulého století tu hojně sbíral kroměřížský spisovatel Jindřich Spáčil, který objevil nové naleziště u Kvasic, učitel z Nové Dědiny J. Štanglica, pozdější archeolog Vilém Hrubý a mnozí jiní. Vzhledem k vazbě většiny z těchto badatelů na mimobrněnské sbírky a instituce byla tato nálezová oblast v meziválečné době ve stínu lokalit, o něž se zajímal dominantní prof. Karel Absolon z Brna. Sledoval je však Josef Skutil, který také, ještě ve studentských letech, uveřejnil první článek o industrii z Nové Dědiny, již díky výskytu vysokých škrabadel klade nejspíše do staršího aurignacienu. Zřejmě jím mínil Breuilův střední stupeň, tj. aurignacien v dnešním pojetí: SKUTIL 1924, 136-137. Před tímto datem upozorňovaly na paleolitické nálezy

ANTROPOLOGICKÁ REKONSTRUKCE VELMOŽE Z UHERSKÉHO HRADIŠTĚ-SADŮ, HROB Č. 122/59¹

ANTHROPOLOGICAL FACIAL RECONSTRUCTION OF A MAGNATE
FROM UHERSKÉ HRADIŠTĚ-SADY, GRAVE NO. 122/59

EVA VANÍČKOVÁ

Centrum kulturní antropologie MZM

ABSTRACT:

The necropolis in Sady is one of the largest churchyards of the Great Moravian period in today's Czech Republic. The works at Uherské Hradiště - Sady, or rather its large burial ground, include broadly conceived anthropological research, genetic analyses, analyses of eating habits, ancestry estimation, evaluation of archaeological materials, historical studies, and more. One of the possibilities to further support such extensive research is the method of anthropological reconstruction based on the skull. Today, reconstruction methods are experiencing a worldwide renaissance and are being widely used in historical anthropology.

KEY WORDS: Medieval archaeology, Facial reconstruction, Anthropometrical points, Three-dimensional method, Uherské Hradiště - Sady.

ÚVOD

Archeologické výzkumy Moravského muzea pod vedením Viléma Hrubého v letech 1959–1963 odkryly na území Uherského Hradiště a Starého Města velkou aglomeraci slovan-ského osídlení o rozloze 300 ha, se sídlišti, pohřebišti i církevními stavbami. V době vlády knížete Svatopluka byl zjištěn náhlý vzestup osídlení v tomto regionu a tomu odpovídala i diferenciaci společnosti. Významné místo v celé aglomeraci zaujímá především tzv. metropolitní výšina u Sadů, zvedající se 30 m nad údolí Moravy, jemuž vévodí (GALUŠKA 2014, HRUBÝ 1955, 1965). Kromě příbytků stávala na tomto návrší velká dřevěná budova palácového typu a v jejím sousedství církevní areál, z jehož interiéru pochází i hrob muže, vybraného pro antropologickou rekonstrukci podoby.

METODY ANTROPOLOGICKÉ REKONSTRUKCE

Metody rekonstrukce podoby je možné z technického hlediska dělit na metody kresebné - dvojdímní a metody plastické - třídímní, které podle způsobu realizace rozdělujeme na sochařské nebo počítačové. Výstupem naší práce je sochařské ztvárnění dle predikčních pravidel vytvořených Galinou LEBEDINSKOU (1998).

Nechť je výběr metodiky jakýkoli, rekonstrukce obličeje vždy vyžadují podrobnou analýzu lebky. Ta obsahuje metrické a morfologické osteologické zkoumání, na základě kterého zjistíme informace o pohlaví, věku, patologiích, traumatech, asymetriích i individuálních zvycích (STLOUKAL *et al.* 1999). To vše je pak zahrnuto do konečné podoby jedince. Lidská hlava je anatomicky nejvýraznější část lidského těla a stává se tak dominantní částí člověka. Anatomicky její tvar určuje právě převážně lebka. Ovšem v obličejové části se významně uplatňují i měkké složky jako podkožní vazivo, s větším či menším obsahem tuku. Na rozdíl od ostatních částí těla se na tvaru hlavy velice málo uplatňují svaly. Hlavním

KOVOVÉ PŘEDMĚTY Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU TVRZE V KRALICÍCH NAD OSLAVOU

METALLGEGENSTÄNDE AUS DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNG DER FESTE
IN KRALICE NAD OSLAVOU

ZDEŇKA MĚCHUROVÁ
Archeologický ústav MZM

ABSTRACT:

The paper deals with the selection of metal items and their fragments from the archaeological excavation carried out by Dr. Vlasta Fialová at the fort of Kralice in the 1950s and 1960s. With a unique find of more than 4 000 original printing letters and bookbinding ornaments the excavation confirmed the existence of the printing workroom of the Czech Brethren where the famous Bible of Kralice was printed in 1579–1594. Among metal items, parts of building equipment (locks, keys, fittings) and militaries (arrows, spurs, stirrups, mantrap, armour plate) prevail; there are further craftsman's tools, horse and wagon equipment (horseshoes, bit), household and personal effects and small objects (knives, scissors, clasps, buttons), less frequently agricultural tools (fork spikes). Parts of book fittings and non-ferrous metal pins, which have already been partially processed and published earlier, are left aside. A detailed chronology is difficult to set due to the missing documentation and stratigraphy of the finds. By the means of comparison with archaeological, iconographic and ethnographic sources an approximate dating of the majority of the items can be carried out in accordance with historical data to the Early Modern Age, some pieces however point to an older, medieval time classification, others to a younger modern time or recent admixture.

KEY WORDS: archaeological excavation, Kralice nad Oslavou, printing workroom of the Czech Brethren at the fort, metal items, Middle Ages, Early Modern Age.

ÚVOD¹

Příspěvek se zabývá různorodým souborem kovových předmětů a jejich zlomků z archeologického výzkumu odborné pracovnice MZM dr. Vlasty Fialové na tvrzi v Kralicích nad Oslavou, který zde vedla v 50. a 60. letech 20. století.

Archeologický výzkum, zahájený zde na jaře 1956, proslul především potvrzením úkrytu bratrské tiskárny, kde byla v letech 1579–1594 vytištěna slavná Bible kralická. Mimořádným unikátem však byl nález více než čtyř tisíc originálních tiskařských liter a knihařských ozdob (NEŠVERA 1959; FIALOVÁ 1963–1964; CHALOUPEK 1977a, b, 1987a).

Ačkoli Vlasta Fialová udělala pro rozvoj archeologie středověku a zejména při průzkumu kralické tvrze nezměrný kus práce, další získané archeologické nálezy zůstaly nezpracovány. Po více než šedesáti letech, které uplynuly od vlastních terénních prací, už nemáme bohužel dostatek informací o nálezových okolnostech dochovaného archeologického materiálu, a tak jsme zvolili nouzový způsob zpracování, podle druhu materiálu (kachle, kuchyňská a stolní keramika, barevné kovy, železné předměty, sklo, kostěné výrobky, organické materiály).

Historické prameny spojují Kralice a jejich tvrz se stejnojmenným zemanským rodem, který má své kořeny ve 13. století, ale největší proslulosti nabyl za Jindřicha Kralického z Kralic v 16. století. Po prodeji panství Janu St. ze Žerotína r. 1572 se kralická tvrz stává právě z jeho podnětu sídlem tiskárny Jednoty bratrské (1578–1620). V roce 1621 je tvrz vypálena a během třicetileté války zažívají Kralice nejen válečné útrapy, ale též násilnou rekatolizaci. Tím jejich významná historická stopa v dějinách postupně mizí (FIALOVÁ 1959, 12–26; KNOZ 2010, 113–122, 144–152).

KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V NOVÉM JIČÍNĚ - PŘEKVAPENÍ ZA HRADBAMI

DIE DREIFALTIGKEITSKIRCHE IN NOVÝ JIČÍN -
EINE ÜBERRASCHUNG HINTER DEN STADTMAUERN

LUCIE AUGUSTINKOVÁ
FAST VŠB - Technická univerzita Ostrava

ABSTRACT:

This article is focused on the history and the building development of the Trinity church in Nový Jičín. The new discoveries have their origin in building-archaeological survey and the documentation of finds during the restoration of this church. The new discoveries and their appraisal are of great importance for our knowledge of the church (e.g. the composition of the ceiling before arching) and at the same time move the historic significance of the building from a church in a small town into a church of national importance.

KEY WORDS: Nový Jičín, church, middle ages, renaissance, wall painting.

I. LITERATURA KE KOSTELU A VÝZKUM JEHO DĚJIN A STAVEBNÍHO VÝVOJE

Nevelký kostel Nejsvětější Trojice na Horním Předměstí Nového Jičína není dnes viditelný zdaleka, zůstal dominantou jen pro své nejbližší okolí. Stavba v malém parku na místě starého hřbitova je dnes obklopena vícepatrovou zástavbou převážně obytného charakteru. Okolo kostela procházejí poměrně frekventované komunikace. A je otázka, zda si kolemjdoucí uvědomují stáří a význam sakrální stavby, kterou třeba denně mijejí. Možná ani nepřemýšlí o tom, jak se měnilo okolí této stavby a jaký urbanistický akcent vlastně představovala. A možná netuší, že výzkum této menší sakrální stavby přinesl nějaká překvapení.

Větší pozornost badatelů i veřejnosti než trojiční kostel samozřejmě odedávna poutala hlavní svatyně Nového Jičína – farní kostel Nanebevzetí P. Marie (SAMEK 1999, 708–710; STABRAVA 2013). Nicméně ani kostel Nejsvětější Trojice v Novém Jičíně není v literatuře zcela neznámý. Gregor Wolny psal o *Friedhofskirche* (WOLNY 1859). Samostatnou práci věnoval *Dreifaltigkeitskirche* před více než stoletím ředitel novojičínské měšťanské školy Josef Ullrich (ULLRICH 1913; 1920). Článek téhož znění vyšel dvakrát, liší se jen obrazovým doprovodem.

Miloslav Baláš popsal kostel jako goticko renesanční stavbu vzniklou po roce 1500 s gotickou klenbou v presbytáři a gotickými okny (BALÁŠ 1967, 123). Kostel byl rovněž uveden v soupise památek okresu Nový Jičín (GAVENDOVÁ – KOUBOVÁ – LEVÁ 1996, 97–98).

V roce 2001 byl pro sledovanou stavbu zpracován stavebněhistorický průzkum (AUGUSTINKOVÁ – GRŮZA 2001). Opravy kostela v následujících letech byly zaznamenávány operativní dokumentací (AUGUSTINKOVÁ 2002; 2003; 2004). V letech 2018–2022 byl kostel zkoumán jako prvek kulturní krajiny v projektu Historická krajina na pomezí Slezska a Moravy a byl vyhodnocen jeho krajinotvorný význam.

Historická vyobrazení kostela lze vybrat z početné ikonografie města Nový Jičín. Jako nejstarší se jeví anonymní veduta Nového Jičína ze sbírek MNJ z roku 1729, známější je ovšem veduta Ignáce Czapka z roku 1744. V ZAO je uložena kreslená veduta Josefa Pilarzika z roku 1730 (obr. 1). V AMB jsou v Hofferově sbírce u Nového Jičína evidentně dodatečně

LOUTKY ŘEZBÁŘE MIKOLÁŠE SYCHROVSKÉHO VE SBÍRCE MORAVSKÉHO ZEMSKÉHO MUZEA

THE PUPPETS BY CARVER MIKOLÁŠ SYCHROVSKÝ
IN THE COLLECTION OF THE MORAVIAN MUSEUM

JAROSLAV BLECHA

Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea

ABSTRACT:

The Theatre History Department of the Moravian Museum has been researching and documenting traditional Czech puppet theatre since late 1960s. It has been systematically building a puppetry collection which contains more than four thousand items. They come from the inventories of puppet theatres of puppet families, especially Moravian ones. The individual sets also preserve works of leading carvers from Bohemia and Moravia. The puppets from the workshop of carver Mikoláš Sychrovský are among the oldest and rarest surviving Czech marionettes. They represent a unique authentic proof of the form of the most ancient Czech itinerant puppet theatre. They date from approximately mid-nineteenth century. This article discusses their form and representation in the collection of the Moravian Museum.

KEY WORDS: Czech puppet theatre, Czech traditional marionette theatre, itinerant puppet theatre, carver Mikoláš Sychrovský, Doležal family, Pfleger family, Kopecný family, Moravian museum, theatre department, museum puppetry collection.

Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea se zabývá výzkumem a dokumentací tradičního českého loutkového divadla od konce sedesátých let 20. století. Od té doby také systematicky vytváří loutkářskou sbírku, která dnes obsahuje více než čtyři tisíce předmětů. Jedná se především o loutky a další doklady z inventářů divadel řady loutkářských rodů a rodin, obzvláště moravských – Flachsů, Šimků, Pflegrů, Kopecných, Kučerů, Nových a jiných. Zároveň jsou zde též v jednotlivých souborech uchovány práce většiny předních řezbářů a řezbářských dílen z Čech a Moravy – Mikoláše Sychrovského z Mirotic, Vojtěcha Zacha z Kutné Hory, Jana Mádleho z Nové Paky, Josefa Kuldy ze Rтынě, Jindřicha Adámka z Dobrušky, Josefa Chochola z Prahy-Podolí, Adolfa Koppa z Podlesí u Příbrami, Jiráska z Horního Kostelce, Jaroslava Vaňka z Brna, Josefa Staňka z Vicemilic u Bučovic a dalších.¹

Článek se zabývá sbírkovými soubory, v nichž se nacházejí výjimečné loutky Mikoláše Sychrovského. Druhý příspěvek tohoto čísla se pak věnuje neméně mimořádným loutkám ve sbírce Moravského zemského muzea, pocházejícím z novopacké dílny řezbářů a sochařů Suchardů.

Takzvané mirotické loutky-marionety z dílny řezbáře Mikoláše Sychrovského z Mirotic patří k nejstarším a také nejvýznamnějším dochovaným českým marionetám. Představují jedinečný autentický doklad podoby nejstaršího českého kočovného loutkového divadla. V České republice se nacházejí poskrovnu ve sbírkách divadelního oddělení Národního muzea v Praze, Muzea loutkářských kultur v Chrudimi, Městského muzea v Týně nad Vltavou, Prácheňského muzea v Písku a dále v několika soukromých sbírkách.

Ve sbírce Moravského zemského muzea jsou zastoupeny vzhledem ke své výjimečnosti relativně čteně. Řadí se mezi unikátní a nejcennější muzeálie. Pocházejí přibližně z poloviny

HRY LUIGIHO PIRANDELLA NA DVOU BRNĚNSKÝCH SCÉNÁCH

LUIGI PIRANDELLO'S PLAYS IN TWO BRNO THEATRES

VERONIKA VALENTOVÁ

Oddělení dějin divadla MZM

ABSTRACT:

Luigi Pirandello's plays were staged in Brno in their first wave in 1920s and 1930s. During World War II, Rudolf Walter turned to Pirandello's work in his cycle Chamber Plays - The Joys of Life, and in the second half of the twentieth century Brno dramaturgy returned to his work in a total of six productions at Brno National Theatre and the Brno City Theatre. The following plays were staged, in particular: *Il berretto a sonagli* (*Cap and Bells*), *Liola and Così è /se vi pare/* (*Right You Are /if you think so/*).

KEY WORDS: Luigi Pirandello, NdB (Brno National Theatre), MDB (Brno City Theatre), *Il berretto a sonagli* (*Cap and Bells*), *Liola, Sei personaggi in cerca d'autore* (*Six Characters in Search of an Author*), *Così è /se vi pare/* (*Right You Are /if you think so/*), *La vita che ti diedi* (*The Life I Gave You*), *Vestire gli ignudi* (*To Clothe the Naked*), *L'uomo, la bestia e la virtù* (*Man, Beast and Virtue*), *La nuova colonia* (*The New Colony*), *Pensaci, Giacomino*, (*You'd Better Think It Over, Giacomino!*).

Italský dramatik, spisovatel a básník, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1934 Luigi Pirandello (1867–1936) se narodil ve vesnici Chaos poblíž sicilského Agrigenta v bohaté rodině vlastníka sírných dolů. Po studiích v Palermu, Římě a Bonnu se usadil v italské metropoli. Na počátku století rodinný podnik zkrachoval a tato krize se výrazně promítla do osobního, manželského a posléze také tvůrčího autorova života. Doposud uznávaný prozaik se začal orientovat na tvorbu divadelní. První výrazný úspěch se objevil roku 1916, kdy byla společností Angela Musca uvedena hra *Rozmysli si, Jakoubku!*. Premiéra dramatu *Šest postav hledá autora* roku 1921 probudila o jeho tvorbu světový zájem, který trvá dodnes (ANGELINI 1998, 3–4). Většina divadelních textů vznikala přepisem či přepracováním vlastních prozaických předloh.

Česká divadla zareagovala na Pirandellův celoevropský úspěch okamžitě od počátku dvacátých let (SIEGLOVÁ 2012, 91–98). K oblibě přispěla také návštěva jeho divadelní společnosti v Praze roku 1926. Během čtyř večerů v půli prosince sehrála Compagnia Pirandelliana s úspěchem představení *Šest postav hledá autora*, *Je to tak, chcete-li, Jako dřív, lépe než dřív* a *Jindřich IV.* (PETROVSKÁ GIUDICI 1967, 345). Vůbec poprvé došlo k nastudování Pirandellova textu v češtině v ostravském divadle v lednu roku 1923 (*Štěpování*, v originále *I'nnesto*). Později se ve stejném roce hrála nejslavnější hra *Šest postav hledá autora* (*Sei personaggi in cerca d'autore*) v Praze a později také v Olomouci a v Plzni (ŠPIČKA 2007, 464). První vlna zájmu o Pirandellovu tvorbu u nás vyvrcholila v prosinci roku 1934 světovou premiérou hry *Člověk ani neví jak* (*Non si sa come*) v Národním divadle v Praze v režii Karla Dostala. Luigi Pirandello se jí osobně zúčastnil cestou ze slavnostního ceremoniálu udělení Nobelovy ceny ve Stockholmu.

Také brněnská dramaturgie kopírovala evropský trend a k Pirandellovým hrám se obrátila do konce třicátých let celkem osmkrát. Hrála se tu především dramata z jeho prvních tvůrčích období (s výjimkou pozdější *Nové kolonie*).

LOUTKY SUCHARDOVSKÉ DÍLNY VE SBÍRCE MORAVSKÉHO ZEMSKÉHO MUZEA

PUPPETS BY THE SUCHARDA'S WORKSHOP
IN THE COLLECTION OF THE MORAVIAN MUSEUM

JAROSLAV BLECHA

Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea, Brno
(MK000094862)

ABSTRACT:

The collection of the Moravian Museum, Theatre History Department, has been systematically built up since the end of 1960s based on research of Moravian provenance (see previous article).

Similarly as the puppets by carver Mikoláš Sychrovský, the masterful marionettes made by sculptors and carvers of the Sucharda family were also popular and widespread among travelling marionettists, or rather marionettes of their legendary workshop in Nová Paka where many of its other members also participated in the creation of puppets. The article discusses the form and significance of the marionettes produced here and their representation in the collection of the Moravian Museum.

KEY WORDS: Czech puppet theatre, Czech traditional marionette theatre, itinerant puppet theatre, carver Antonín Sucharda Sr., Antonín Sucharda Jr., Jan Mádle Jr., Pflieger family, Anton family, Moravian museum, theatre department, museum puppetry collection.

Sbírkový fond Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea je systematicky vytvářen od konce šedesátých let 20. století na základě výzkumu zejména moravské provenience (více viz předchozí článek).

Podobně jako loutky řezbáře Mikoláše Sychrovského byly mezi kočovnými loutkáři oblíbeny a rozšířeny také mistrovské marionety sochařů a řezbářů Suchardů, respektive jejich pověstné dílny v Nové Pace.¹ V českých sbírkách mají zastoupení jednak ve veřejných institucích, vlastní je kupříkladu Národní muzeum v Praze, Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi a Městské muzeum v Nové Pace, obsažnější soubory se dále vyskytují také ve dvou soukromých sbírkách, a to Milana Knížáka a Jiřího Vorla.

Ve sbírce Moravského zemského muzea se nacházejí hlavně v inventáři původního divadla Františka Pflagra, několik figur obsahují soubory z divadel Františka Melichara a Karla Kopeckého, dále se jedná o solitéry. Unikátní sadu pak představují malé řezbované loutky pro rodinné divadlo Josefa Antona z Nové Paky.

Uměleckou tradici rodu Suchardů založil Jan Sucharda starší (1770–1820) ze Staré Paky. Vyučil se tkalcovství a později také řezbářství v blízkém poutním klášteře Pavlánů. Živil se oběma řemesly, od roku 1789 měl ve Staré Pace řezbářskou a tkalcovskou dílnu. Prvorozený syn Jan Sucharda mladší (1797–1873) se od něho učil uměleckému řemeslu a založil pak sochařskou dílnu v Nové Pace. Sám se věnoval především práci v kameni. Loutky zřejmě ani on, ani jeho otec nevyráběli, nebo jen sporadicky. Se dřevem více pracoval jeho bratr Antonín Sucharda starší (1812–1886). Kromě majoritních církevních prací začal vytvářet i řezbované marionety, posléze pravidelně. Brzy se stal uznávaným řezbářem loutek pro české kočovné marionetáře a de facto zakladatelem této tradice v dynastii Suchardů. Řemeslu se učil u otce ve Staré Pace. K řezbě loutek jej údajně podnítil roku 1829 Václav Kliment Klicpera, který

JOSEF ŠÍMA, LIDOVÉ NOVINY A OBRÁZKOVÝ SERIÁL KUŇ PU

JOSEF ŠÍMA, LE JOURNAL LIDOVE NOVINY ET LA BD « PU LE CHEVAL »

TOMÁŠ PROKŮPEK
MZM – Oddělení dějin literatury

ABSTRACT:

Josef Šíma (also known as Joseph Sima, 1891–1971) was a well-known Czech modernist painter who lived in France for the majority of his life. At the beginning of his artistic career, he collaborated with the Czech daily *Lidové noviny*. In the years 1920–1924, he published cartoons as well as satirical texts with his own illustrations. Four episodes of his strip series *Pu the Horse* intended for the daily have been discovered recently, too. Unfortunately, they were never published. The article contextualizes Šíma's early cartoons and illustrations in relation to his other artistic works.

KEY WORDS: Josef Šíma, *Lidové noviny*, modern Czech art, cartoons, illustrations, comics, Ondřej Sekora.

ÚVOD

Josef Šíma patří k nemnoha českým malířům, kteří se svou tvorbou významně zapsali do dějin světového umění. Ačkoli po většinu své výtvarné dráhy pobýval ve Francii, udržoval po celou dobu těsný kontakt také s českou scénou, účastnil se domácích výstav, inspiroval mladší tuzemské tvůrce a jeho tvorba byla vždy pečlivě sledována a analyzována zdejšími teoretiky a historiky umění. Díky tomu nezůstala bez povšimnutí badatelů ani výtvarníková raná spolupráce s *Lidovými novinami* ve dvacátých letech 20. století (SVOBODOVÁ 1991, 23–25); ne všechny její podoby však byly zmapovány stejně důkladně. Nikdo se doposud detailněji nezabýval kresleným humorem, kterým do tohoto deníku Šíma přispíval, a zcela neznámou kapitolu představuje obrázkový seriál nazvaný **Kuň Pu**, jež pro *Lidové noviny* připravil v roce 1928.

ŠÍMOVY BRNĚNSKÉ ZAČÁTKY A POSTUPNÉ ETABLOVÁNÍ LIDOVÝCH NOVIN

Josef Šíma se narodil v roce 1891 – jen dva roky před tím, než v Brně sloučením *Moravských listů* s olomouckým časopisem *Pozor* vznikly *Lidové noviny*. Šímovo dětství bylo nejprve spojeno s Jaroměří. Jeho otec, který působil jako učitel kreslení, byl ovšem po krátkém intermezzu v Hradci Králové v polovině roku 1904 přeložen do Brna, kde byl jmenován profesorem na Státní průmyslové škole. V Brně se Šíma starší rychle zapojil do místního kulturního života a stal se důležitým činovníkem Klubu přátel umění, mezi jehož aktivity mimo jiné patřilo organizování výstav mladých pražských výtvarníků. Josef Šíma se tedy už jako gymnazista pohyboval v umělecky podnětném prostředí, a jistě i díky tomu se po maturitě v roce 1909 rozhodl odejít na výtvarná studia do Prahy. Nejprve strávil rok na UMPRUM, protože jej ale přitahovala především malba, přešel na Akademii výtvarných umění, kde pro něj bylo formativní především setkání s profesorem Janem Preislerem (1872–1918). Velký význam pro něj zároveň měla možnost účastnit se pražského uměleckého dění, navštěvoval výstavy členů Osmy a Skupiny výtvarných umělců i moderního francouzského, italského a německého umění. Na otcovo přání se ovšem Šíma v roce 1914 zapsal také na katedru pozemního stavitelství brněnské techniky.

JIRÍ GRUŠA A JEHO FOND VE SBÍRCE MORAVSKÉHO ZEMSKÉHO MUZEA

JIRÍ GRUŠA'S ARCHIVE IN THE COLLECTION OF THE MORAVIAN MUSEUM

ROMANA DOMINIKA HRBATOVÁ

MZM – Oddělení dějin kultury antitotalitního zaměření (ODKAZ)

ABSTRACT:

Jiří Gruša (1938–2011) was an eminent Czech poet, novelist, translator and essayist. He entered the world of literature in his native language but he began to write in German after he was stripped of his Czech citizenship for political reasons and moved to Bonn, Germany in 1981. His novel *The Questionnaire: Or Prayer for a Town and a Friend* (written between 28 February and 14 April 1975), which was translated into several languages, brought him world fame. After the Velvet Revolution, Gruša returned to his homeland and entered the diplomatic service. He successively worked as the ambassador of the Czech Republic in Germany and Austria. He strongly advocated the settlement of Czech-German relations.

KEY WORDS: Jiří Gruša, Czech writer and poet, translator, emigrant, exile, ambassador, diplomat, president of the PEN club, Czech-German relations, samizdat.

ÚVOD

Jméno básníka, prozaika, překladatele, esejisty a diplomata Jiřího Gruši nese jedna z budov Moravského zemského muzea – Dům Jiřího Gruši. Právě zde je uložen spisovatelův rozsáhlý a v mnohém cenný fond, který se stal jedním ze zakládajících fondů podsbírky Oddělení dějin kultury antitotalitního zaměření (ODKAZ). S Brnem a jeho kulturní scénou udržoval Jiří Gruša pravidelné pracovní i přátelské kontakty, jako velvyslanec v německy mluvících zemích se zasadil o navázání kulturních vztahů mezi Brnem a Bonnem a mezi Jihomoravským krajem a Dolním Rakouskem. Za tyto zásluhy obdržel v roce 2011 in memoriam Cenu města Brna v oblasti „mezinárodní spolupráce města Brna“.

Muzeum první část fondu získalo již v roce 2010, tedy ještě za života Jiřího Gruši. V následujících letech věnovala muzeu další část pozůstalosti spisovatelova žena Sabine Gruša, která s muzeem i nadále udržuje kontakt a zároveň je velmi nápomocná při samotném zpracovávání jednotlivých materiálů, k nimž poskytuje vyčerpávající komentáře. Patří jí za to poděkování. Zajímavý soubor materiálů daroval i bratr spisovatele Zdeněk Gruša. Fond Jiřího Gruši je tak i nadále živým, je rozšiřován o cenné dokumenty a sbírkové předměty.

STUDENTSKÁ LÉTA

Jiří Gruša se narodil 10. listopadu 1938 – na tzv. „křišťálovou noc“¹ – v Pardubicích do rodiny technického úředníka Emanuela Gruši a jeho ženy Blaženy, rozené Machkové.² Dětství Jiří prožil ve Dvoře Králové, s Pardubicemi jsou spojena jeho školní léta³. Roku 1957 maturoval na Jedenáctileté střední škole v Pardubicích.⁴ Již studijní výsledky na střední škole napovídaly, že Grušovou láskou se stane český jazyk a literatura. Studium oboru historie–čeština, později filozofie–historie na Filozofické fakultě⁵ Univerzity Karlovy bylo logickým vyústěním.⁶ Pětileté studium zakončil Gruša obhájením diplomové práce *Filozofické názory v pracích Václava Černého (1925–1948)*⁷ dne 26. dubna 1962. Jeho vysokoškolský diplom

OBSAH - CONTENTS - INHALT

OLIVA, M.: Nové lokality aurignacienu v oblasti Zdounecké brázdy na Kroměřížsku Neue Fundstellen des Aurignacien in der Zdounky-Furche (Bz. Kroměříž)	147
VANÍČKOVÁ, E.: Antropologická rekonstrukce velmože z Uherského Hradiště – Sadů, hrob č. 122/59 Anthropological facial reconstruction of a magnate from Uherské Hradiště – Sady, grave no. 122/59	173
MĚCHUROVÁ, Z.: Kovové předměty z archeologického výzkumu tvrze v Kralicích nad Oslavou Metallgegenstände aus der archäologischen Grabung der Feste in Kralice nad Oslavou	181
AUGUSTINKOVÁ, L.: Kostel Nejsvětější trojice v Novém Jičíně – překvapení za hradbami Die Dreifaltigkeitskirche in Nový Jičín – die Überraschung hinter die Stadtmauern	227
BLECHA, J.: Loutky řezbáře Mikoláše Sychrovského ve sbírce Moravského zemského muzea The puppets by carver Mikoláš Sychrovský in the collection of the Moravian Museum	245
VALENTOVÁ, V.: Hry Luigiho Pirandella na dvou brněnských scénách Luigi Pirandello's plays in two Brno theatres	259
BLECHA, J.: Loutky suchardovské dílny ve sbírce Moravského zemského muzea Puppets by the Sucharda's workshop in the collection of the Moravian Museum	275
PROKŮPEK, T.: Josef Šima, Lidové noviny a obrázkový seriál Kůň Pu Josef Šima, le journal Lidové noviny et la BD « Pu le Cheval »	293
HRBATOVÁ, R. D.: Jiří Gruša a jeho fond ve sbírce Moravského zemského muzea Jiří Gruša's archive in the collection of the Moravian Museum	307
DOKUMENTY - DOCUMENTS - DOKUMENTE	
Dopisy Morice Viléma Trappa Karlu Jaroslavu Maškovi (<i>P. Kostrhun - D. S. Čevelová</i>)	323
ZPRÁVY - NEWS - BERICHTE	
Výstava Nejstarší šperky a ozdoby těla v Pavilonu Anthropos (<i>M. Oliva</i>)	341
PERSONALIA	
Evžen Šteflíček - 100 let od narození architekta pavilonu Anthropos (<i>I. Koutný</i>)	345
RECENZE - REVIEWS - BESPRECHUNGEN	
KRÁKORA, P.: Formování občanské společnosti v podmínkách střední Moravy druhé poloviny 19. století a politické stranictví. Praha: Epoque, 2021. 464 stran (<i>M. Suková</i>).	351